

TERMINOLOXÍA DA TRADUCCIÓN

Delisle, Jean, Lee-Jahnke, Hannelore e Cormier, Monique C. (dirs.) 2003. *Terminoloxía da traducción*. Versión galega de Anxo Fernández Ocampo e Alberto Álvarez Lugrís. Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo. ISBN 84-8158-251-4. 127 páxinas.

A Terminologie de la traduction / Translation Terminology / Terminología de la traducción / Terminologie der Übersetzung, editada e coordinada por Jean Delisle, Hannelore Lee-Jahnke e Monique C. Cormier, é o primeiro volume publicado pola prestixiosa editorial John Benjamins da colección de monografías que pretende recoller e divulgar todos os traballos sobre tradución e interpretación elaborados polos comités da FIT (Federación Internacional de Tradutores).

Este primeiro número editado en 1999 aparece traducido ao galego polos profesores da Facultade de Filoloxía e Tradución da Universidade de Vigo, Alberto Álvarez Lugrís e Anxo Fernández Ocampo, froito dunha iniciativa da FIT e da CIUTI (Confederación Internacional Permanente de Institutos Universitarios de Tradución e Interpretación) para dar a coñecer no maior número de linguas posibles o seu labor.

Os obxectivos, metodoloxía e presentación da obra orixinal, así como o rigor da súa elaboración están avalados por máis de vinte especialistas en materia de terminoloxía, teoría e práctica da tradución, procedentes de Alemaña, Canadá, España, Estados Unidos, Francia, Gran Bretaña, Suíza e Venezuela.

A base da terminoloxía en lingua francesa que abre a primeira versión plurilingüe do vocabulario, ten como xermolo o glosario composto por uns cento cincuenta termos, incluído en *La traduction raisonnée*, manual de iniciación á tradución profesional do inglés para o francés, publicado polo profesor Jean Delisle en 1993. Máis tarde, varios terminólogos, herdeiros da tradición canadense, como Monique Cormier, Annie Brisset, Clara Fox, Aline Francoeur, Noëlle Guilloton, Marielle Hébert e Pauline Prince centrarían os seus esforzos en seleccionar as máis de duascenas entradas que dan lugar ao primeiro bloque francés do volume, que se reproduce en catro seccións para cada unha das catro linguas que compoñen a Terminoloxía.

Así, para a terminoloxía inglesa, contouse coa contribución de especialistas da talla de John Humbley, Geoffrey S. Koby e Sue Ellen Wright. Na escolla da terminoloxía da tradución en lingua española aparecen os nomes de Georges L. Bastin, Heberto Fernández, Édith LeBel e Rodney Williamson. E para rematar, na proposta alemá que pecha a obra, cómpre salientar a autoría das tres importantes figuras que compoñen o equipo de traballo: Jörn Albrecht, Heidrun Gerzymisch-Arbogast e Hannelore Lee-Jahnke.

Na presentación do texto orixinal, e para cada sección, os editores dan conta das motivacións que os levaron a reunir folgos e consensuar opcións para acadar o seu labor.

Coa finalidade de establece-lo que podería ser un vocabulario básico da didáctica da traducción, formouse un grupo de traballo internacional duns vinte docentes e terminólogos universitarios, do que naceu a matriz desta Terminoloxía (p.9).

Respecto da metodoloxía seguida para cada bloque lingüístico, os diferentes membros do equipo explican como procederon á realización da esollida das 838 nocións a partir dos 1.419 termos recollidos ao longo da breve historia da didáctica da traducción entre os 88 manuais de traducción publicados dende o remate da Segunda Guerra Mundial (data consensuada polos especialistas como a do nacemento das diferentes escolas de traducción), e como chegaron finalmente ás 200 entradas definitivas do vocabulario plurilingüe.

A obra en lingua galega mantén a estrutura e o espírito didáctico que guía o orixinal cuadrilingüe. Nada máis comezar a súa lectura, dispoñemos da listaxe das abreviaturas e símbolos utilizados. A seguir, atopamos o glosario coas entradas e as respectivas definicións en galego, sinónimos e antónimos segundo o caso, as referencias aos termos que se atopan no mesmo glosario e as diferentes solucións para as catro linguas. O texto inclúe tamén doce cadros que axudan a comprender certas nocións básicas dos estudos de traducción que se presentan no glosario: o proceso de traducción, etapas dunha traducción, erros de traducción, erros de lingua, etc. O libro remata cun capítulo de bibliografía actualizada sobre artigos e monografíaas “de” e “sobre” traducción en lingua galega, dicionarios e textos utilizados para tirar os exemplos que aparecen nas entradas. A diferenza do texto orixinal, a traducción galega engade ao final do glosario, un útil índice para cada lingua de partida, isto é, alemán, inglés, español e francés, coas respectivas equivalencias en galego. Este traballo mostra a tremenda dificultade de manter un paralelismo perfecto entre as respectivas redes nocionais nas diferentes linguas.

Na versión galega tamén se dá conta por medio dunha presentación, de cales foron as maneiras de proceder dos tradutores. O obxectivo fundamental estaba en buscar a denominación ou denominacións utilizadas nunha mesma lingua para nomear un concepto que noutra lingua recibe un determinado nome; logo cumpría avalialas, e recomendar a utilización de unha ou máis delas, como é o caso da recomendación de uso de “estudios de traducción” no canto de “traductoloxía” (p.87).

Neste sentido, non podemos esquecer a importancia que pode ter esta obra non só para a fixación do léxico da nosa disciplina, senón tamén para avanzar na procura de novas vías de investigación en traducción, tanto dende a perspectiva dos estudos aplicados como dos teóricos.

É evidente que detrás deste texto existe un tremendo traballo de documentación, precisión e busca de coherencia á hora de ofrecer unha proposta que teña en conta as diferentes denominacións, en función dos diferentes enfoques teóricos ao longo da historia dos estudos de tradución.

Os autores recoñecen que na súa escolla hai unha clara intención na busca da independencia da disciplina fronte a cuestións de tipo gramatical, lingüístico ou retórico. De aí que na versión galega, non aparezan termos como “verbo perfectivo” ou “verbo progresivo”, “traslado” ou “tema”; e que a denominada “tradución asistida por computador” da versión española, pase a ser a TAO “tradución asistida por ordenador” en lingua galega, diferenciándose así, da “traducción automática”; ou que a “tipoloxía de textos” sexa na versión galega a “tipoloxía textual”; e que desapareza a entrada “rexionalismo” para falar de “dialectalismo”, do mesmo modo que se engade o termo “galeguismo” para falar de interferencia.

A vontade didáctica do texto amosa o interese por deixar claros moitos dos conceptos máis comúns aparecidos nos diferentes manuais de tradución como son a propia denominación de “tradución”:

Operación de transferencia interlingüística que consiste en interpretar-lo senso dun texto orixe e producir un texto termo que tenta establecer unha relación de equivalencia entre ambos, en función dos parámetros inherentes á comunicación e dentro dos límites das condicións impostas ó traductor (p 82).

O concepto de “equivalencia”:

As equivalencias son sempre o resultado dunha interpretación realizada para desentraña-lo senso do texto orixe. Establécense mediante unha combinación entre o coñecemento da lingua e a bagaxe cognitiva con referencia ó texto orixe e tendo en conta tódolos parámetros da comunicación (p.40).

Ou as recorrentes e controvertidas nocións de “intraducibilidade” (p.53) e “fidelidade” (p.47).

Mais o glosario en galego, non só pón en claro e precisa, senón que tamén engade e actualiza unha serie de termos de uso ben estendido no ámbito da mediación intercultural como: “aceptabilidade”, “adecuación”, “encarga/encargo”, “estudios descritivos de traducción” e “estilística comparada”.

Indícanse tamén observacións moi oportunas para certos problemas de “intraducibilidade” como son as “notas da tradutora e do tradutor”, e apúntase o debate sobre a súa pertinencia, tomando partido pola súa presenza en determinado tipo de textos:

Non existe unanimidade sobre a pertinencia das notas. Algúns críticos considéranas como indicios do fracaso do traductor, da súa preguiza e mesmo da súa vergonza. Pola contra, podemos consideralas como sinal de probidade intelectual e da consciencia profesional do traductor preocupado polos seus destinatarios e desexoso de mellora-la flexibilidade do texto termo (p.62).

O glosario ofrece ademais unha definitiva distinción entre as “estratexias” de tradución como o “plan de acción concreto que un traductor emprega de xeito coherente en función do seu propósito ó traducir un texto” (p.43); e os “procedementos” de tradución: “método de transferencia de elementos significativos do texto orixe aplicado polo traductor no momento no que formula unha equivalencia” e indícase cal é a diferenza fundamental entre os dous conceptos na seguinte observación:

Contrariamente ás estratexias de tradución que orientan a tarefa global do traductor respecto do texto orixe, os procedementos de tradución refírense a segmentos textuais do microcontexto (p.68);

fronte ao xa case desfasado uso do concepto de “técnicas” de tradución.

Do mesmo xeito, trátase de “unidade de tradución”, dentro da terminoloxía da tradución, fronte a denominacións como a “isotopía” en semiótica, ou o “textema”, propio da teoría literaria (p. 89-90).

Distínguese entre “principio de tradución” como: “principio xeral que rexe o establecemento das equivalencias interlingüísticas e sobre o cal se fundamentan as regras de tradución” (p.67) e “regras de tradución” como unha pauta máis concreta e específica: “pauta que orienta a reflexión do traductor cando analiza o texto orixe e que dirixe as súas escollas na lingua termo cando formula unha equivalencia” (p.70).

Procúrase tamén unha definición consensuada para a denominación “lingua orixe”:

Lingua a partir da cal se traduce un texto. Obs.— En galego podemos empregar tamén as expresións *lingua de orixe*, *lingua orixinal*, *lingua de partida* (calco do francés *langue de départ*), e *lingua fonte* (calco do inglés *source language*) (p.54),

así como para “lingua principal”:

Lingua que unha persoa bilingüe domina mellor e na que se expresa con máis fluidez tanto na fala como na escrita. Obs.— A lingua principal non sempre é a lingua materna do falante, como no caso

dos emigrantes, que, ó aprenderen a lingua principal do país onde se establecen, poden chegar a perde-la capacidade de se expresaren na súa lingua materna. (p.55)

Con esta tradución dispoñemos en galego dunha ferramenta práctica de traballo, que vai ofrecer un marabilloso servizo ás e ós futuros tradutores, profesionais da tradución, profesorado e, dende logo, ao ensino da tradución e da interpretación de maneira xeral; pero ademais cúmprese un dobre obxectivo de normalización, tanto dende o punto de vista da revisión e procura dunha metalinguaxe unificada en materia terminolóxica, como dende o punto de vista sociolingüístico, posto que nos atopamos diante dunha nova achega terminolóxica de calidade para a nosa lingua en constante proceso de normalización, que se adapta ás particularidades da nosa comunidade lingüística con exemplos, notas, observacións e solucións para o galego dende as diferentes linguas de partida.

Sobre este último aspecto, cómpre salientar o feito de que aparece un certo desequilibrio entre os exemplos ofrecidos para o inglés e os que tratan outras linguas, sobre todo cando se trata de apuntar observacións sobre as particularidades semánticas, léxicas, sintácticas ou estilísticas da lingua inglesa. Coidamos que dende o punto de vista didáctico, sería recomendable que houbera máis opcións para as diferentes linguas que se imparten na única Licenciatura en Tradución e Interpretación existente en Galicia, dado que estamos convencidos de que o manual vai ter unha grande acollida entre os docentes e mailo estudiantado que se está a formar en tradución e interpretación en lingua galega.

Ana Luna Alonso
Universidade de Vigo

